

Sándor Iván

A tetthely megközelítése

Egy nyomozás krónikája*

Bogdán Lászlónak

Talán azért álmodtam, hogy a kivágott újságlapoktól, régi levelektől, egymásra montírozott fotóktól duzzadó dossziék számára nem találtam már tárolóhelyet, és egyetlen lehetőségként az Óbudai Téglagyár völgykatlanja maradt, ám a kiszemelt teret a Praktiker Áruház és a többi üzletközpont foglalta el, mert azon az estén túl sok sört ittam a Vadász utcai John Pub Clubban.

Két fényképet hoz a posta. Levél nincs a fényképek mellett. A borítékon nincs rajta a feladó neve.

Egyik valóságos régi dossziémban találok néhány sort arról, hogy amikor 1976-ban Wallesz Lucánál járok, van ott egy fiatal lány. „Azt reméli, megtudhat tőlem valamit arról, hogy mi történt a családjával 1944-ben. Luca szerint az anyját és a nagyanyját együtt vitték ugyanazon napon a Téglagyárba, amikor az ő anyját, akinek állítólag én szoltam, hogy álljon a hatvan éven felüliek és a tizenhat éven aluliak sorába, ahol én is voltam. Luca szerint velük volt a lány anyjának a barátnője is, később az elpusztult barátnő vőlegényéhez ment feleségül a lány anyja, de az ötvenes évek végén elbúcsúztak egymástól... Elfelejtettem a lány nevét, Luca különben is titoktartást kért tőlem...”

Megfeledeztem erről a feljegyzésemről. A dosszié a többi felhalmozott dossziém mögé csúszott, össze is gyűrődött. Nem jutott eszembe, amikor a tanárnő a nyomomba szegődött, akkor sem, amikor elmondta, hogy együtt jöttünk el Lucától.

Talán volt – most így mondanám – az énem rejtekében hajlam rá, hogy meneküljek attól, amit Luca elmondott, holott nem tartozom azok közé, akik hozzá kívánnak járulni az emlékek eltörléséhez.

Mindig szégyent éreztem, amikor bárki értésemre adta, hogy szeretne már bizonyos eseményeket elfelejteni, én pedig a megértésemről biztosítottam.

Szégyent éreztem akkor is, amikor bárki értésemre adta, hogy bizonyos események emlékeitől nem tud szabadulni, és én a megértésemről biztosítottam.

A tanárnő halkán beszél. Nem félénk, nem is óvatos. Állító mondatai mintha kérdő mondatok volnának. Reménykedést érzek a hangjában, habár mintha védekezőfalakat is építenének a szavai. Nem kívánja közel engedni magához azt, akivel beszél, de kész rá, hogy az érdeklődő kérdésekre válaszokkal szolgáljon.

* Fejezet egy regényből

Mikor éreztem ilyennek a hangját? Azon a régi találkozáson? Akkor, amikor együtt szálltunk le az 1-es villamosról?

A felidézett hang segítségével talán megpróbálhatok eljutni annak a történetnek a kezdetéhez, amelyről faggatni szeretett volna?

Felteszem a lemezjátszóra Schubert C-dúr vonósötösét.

Amióta Karl Lutz naplójából tudom, hogy a hangzásában a végtelenséget érezte, mindig meghallgatom, ha munka közben hajtókanyarhoz érkezem.

Telefonálok a Kossuth Zsuzsa Gimnáziumba. Megkérdezem, hogy mi a vezetőneve a Györgyi keresztnevű tanárnőjüknek. Az igazgatóhoz kapcsolnak. Tisztázzuk kérésem indítékát. Feljegyzem az Abonyi utcai lakáscímet, a telefonkönyvben megkeresem a számot, tárcsázok.

Ő veszi fel a kagylót?

Talán egy férfihangot hallok?

Legalább tisztázódik, hogy van férje, netán élettársa, kénytelen vagyok beismerni, hogy kíváncsi vagyok rá.

Ő is akart már hívni, mondja a telefonba, meg akarta kérdezni, hogy megkaptam-e a két fényképet, gondoltam, hogy maga küldte, mondanám, de nem hagyja, hogy válaszoljak, tudja, vág a szavamba, van, amikor már eszembe sem jut, de amikor magára ismertem az iskola előtt, hogy ismert rám több mint húsz év után, kérdezem, az nem olyan sok idő, mondja, tényleg azt gondolja, hogy az nem olyan sok idő, mondom, tényleg, mondja, amikor ott állt az emlékoszlopnál, újrakezdődött minden, mi az, hogy minden, kérdezem, hát az, hogy tudnom kellene mégis valamit, azért küldtem el a két fényképet, hátha, mi az, hogy hátha, kérdezem, és miért nem írt legalább feladót a borítékra, erre nem válaszol, én is hallgatok, hallgatom az ő hallgatását, mintha egyikünk sem akarná megfogalmazni azt, amiről tulajdonképpen beszélünk, talán éppen ezért világos a számomra, hogy mire gondolhat, úgy érzem, az ő számára is, hogy én mire gondolok, a fotókkal kapcsolatban volnának kérdéseim, mondom végre, jó, rendben, mondja, nem említi, hogy a gyereket kell különóra kísérnie, nem említi, hogy családi vendégeket várnak, azt mondja, pillanat, meg kell néznie az órarendjét.

Megegyezünk az időpontban.

De hol?

Mondom.

Negyedórával a megbeszélt időpont előtt érkezem a Hotel Andrássyba.

Gyalog sétáltam át a Ligeten. Körülbelül azon az útvonalon, amit Verával tettem meg.

Nincs december. Nincs Aréna út. Késő ősz van. Dózsa György út van.

Képzletben kört rajzolok krétával a Munkácsy Mihály utca és a Délibáb utca sarkán a járdára. Itt feküdt Soproni a véres viharkabátomban. Miután visszamehettünk a vöröskeresztes otthonba, kilopódtunk a felügyelővel, aki tudtomra adta, hogy most már a bokáimig érő halinakabátot viselhetem, megmutatta, hol érte Sopronit a két golyó. Vajon kiszedték-e belőle?

A hajdani vöröskeresztes otthon ötcsillagos Andrássy Hotel. A homlokzaton csak az átalakításhoz elengedhetetlen kisebb változtatásokat látok. A bejárat is

a régi helyén. Valamikor nem üvegajtó nyílt a hallba. Jobbra a recepció, balra átjárás az étterembe és a kávézóba.

Györgyi nem sejteti, miért ide ajánlottam a találkozót. Nem fogom rögtön elmondani, figyelni akarom a tekintetét, amikor felfedem előtte a Hotel múltját.

A recepciónál fiatalember köszönt. Kénytelen vagyok a tudtára adni, hogy miért szeretnék körülnézni az emeleten.

Melyik újságtól?

Nem vár választ, bemutatkozik, kérdés nélkül is mondja, hogy mi a munkaköre, mióta dolgozik a Hotelben, megkér, hogy a riportban, így mondja, említsem meg a nevét, az a szakmai karrierjének, így mondja, jót tenne.

A folyosókon a vörös szőnyeget rézrudak szorítják le. A tapéta vajszínű. A falon impresszionisták reprodukciói. Felmegyek a második emeletre. A fiatalember előzékenyen kísér. Az ajtók a régi helyükön. Megállok a lépcsőtől balra a második ajtó előtt. A fiatalember kérésemre lesiet, hozza a szobakulcsot. Szerencsére nem foglalt, mondja, közepes a forgalom, karácsonyra remélhetőleg csúcson leszünk.

Kórisfa bútorok. A franciaágyon azúrkék selyemhuzat. A függöny vajszínű, a huzat színéhez hasonló arabeszkmintázattal.

A falon Klee-reprodukció. A *Játszótér* című, mondom, az egyik legérdekesebb arabeszkrajzolata. A fiatalember tekintete megváltozik. Azt hiszem, a húszas évek végéről való, mondja. Fotózok, uram, rajzoló is, bizonyára nem vagyok elég tehetséges, nem vettem fel a főiskolára, jövőre újra megpróbálom.

Valamikor már jártam itt, mondom. Nem vagyok riporter, nem írok cikket, nem tudom sehova beleírni a nevét, sajnálom. Semmi baj, uram, örülök, hogy valamikor már járt itt. Klee ugye ön szerint is rendkívüli, engem olyan összefüggések vezet el néha, ahonnan mintha ráismerhetnék valamire, ami túl van a képen.

Elmondom, hogy van egy régi dokumentumom, van rajta egy aláírás, a betűk vezetése hasonló a reprodukción látható arabeszkvonalakhoz.

Valamelyik munkalapja van talán az ön birtokában?

Elmondom, hogy a dokumentum egy hamisított igazolvány, ebben a szobában készült a háború alatt, itt vették ki hozzá az egyik parketta alól a pecsétet, itt írta alá valaki azt a nevet, ami nem az ő neve volt... és a betűi mint az arabeszek...

A szemközti házak, az előkertek a régiak. Az úttest üres. Keresem a helyet, ahol már az indulásra kész menetben állok.

1944. december 18-án az üres szobákba a Nemzetközi Vöröskereszt beköltözteti a zsidó fiúárvaház lakóit. Megegyezik a XIII/1 Kisegítő Honvéd karhatalmi zászlóalj parancsnokával, hogy szükség esetén védelmet nyújt a számukra.

Egyedül maradtam a szobában. Kísérőm magamra kívánt hagyni. Lemegyek a kávézóba. Jegyzeteket készíték. Cabinet Brandyt rendelek.

Húsz perce várok. Jön a felszolgálónő, megkérdezi a nevemet. Telefonom van a recepciónál.

Örület, mondja Györgyi, szörnyen sajnálom, egy órája értesítettek, hogy az osztály tanulmányi kirándulásán kell az egyik megbetegedett kollégánót helyettesítenem, este indul a vonat Németországba, azt se tudom, hol áll a fejem, cso-

magolok, tudták, hogy érvényes az útlevelem, hát nem örület, ha megérkezem, azonnal jelentkezem.

Kávét kérek. Megkérdezem a felszolgálónőt, hozna-e nekem néhány ív írópapírt. Meglepi a kérés, készséges, hosszú idő után érkezik vissza, szabadkozik, fel kellett mennie az irodára a papírért.

Felettem a második emeleten az egykori szoba, az ablakon túl láthatom a kapu előtt az utcaszakaszt, ahol hajdan Verával, Edóval és Judival felsorakoztunk.

Leírom, hogy a két fotó közül, amit Györgyi küldött, az egyikben két tizenhat év körüli lány áll egy kétemeletes előkertes villaépület kapujában. Átölelik egymás derekát. Az egyik világos hajú, vékony, hosszas arcú, szeplős, mosolygós, a másik haja sötét, a válláig ér, ovális arc, komoly tekintet. Nem ismerősek. A ház ismerős. Nem tudom, honnan ismerős, de mintha jártam volna ebben a házban. Nagy erkélyek, nagy sarokablakok, a kertkapu kovácsoltvas, a házkapu valószínűleg barna tölgyfa, jól látható a képen a csillogó rézkilincs. Az előkertben kutyaház, éber tekintetű hatalmas vizslával.

A kutya a támpont.

Ezerkilencszáznegyvennégy nyarán ebbe a házba jártam néhány hétig tangóharmonikázni. Öt percre az Amerikai út 78-tól, a második épület, túl az Erzsébet királyné úton. Itt tanultam meg a Tangóbolero-t, amit Verának is eljátszottam, miközben ő a zongorára könyökölve az állát a tenyerébe támasztotta.

A fotó üzenete Györgyi újabb kísérlete, hogy kipróbálja valamit az elszáradó időből. Igyekezete számomra nyit utat a bennem szunnyadó elfeledettséghez, mert a ház azonosítása áthelyezi a két lányt a kertkapu elöl a sarki villamosmegállóhoz, közeledik a 67-es a Róna utca felől, én az Amerikai útról jövök, a két lány a szemközti irányból, a 67-es már elindult az Uzsoki utcai megállóból, helyezkedünk, én mindig a hátsó peronnál, ők az első peronnál szállnak fel, utazunk a Szent Domonkos utcáig, együtt szállunk le a templomnál, mögöttük haladok, bámulom őket, tizenhárom éves vagyok, ők tizenhat körül lehetnek, belépek a fiúgimnázium épületének a kapuján, ők továbbmennek a leánygimnázium Abonyi utcai bejáratához.

Van, amikor én is találok ülőhelyet a villamoson, van, amikor ők is. Beszélgetnek. Egy idő után köszönünk egymásnak. Úgy beszélgetnek, hogy többnyire a szóke, szeplős, karcsú beszél, a barna hosszú hajú komoly tekintettel bólogat. Mintha közben másra gondolna, mint amiről így beszélgetnek, csak akkor rezzen fel, amikor a szeplős elneveti magát. Kihívó a nevetése, a másik lány körülnéz, ki hallotta meg, elkapom a tekintetemet, ne lássa, hogy nézem őket.

Az iskolafolyosó ablakából felismerem őket, amikor a lányok tornaóráján az udvaron kézilabda-mérkőzés van. Egy csapatban játszanak. A szeplős a fürgébb, erős a lövése, a komoly arcú összehúzott szemekkel keresi a játékosársat, pontosan passzolja a labdát. Az osztálytársaim közül elég sokan állnak a az ablaknál, amikor az ellenfél játékos a hasa alatt találja el a szeplős szökét, az egyik fiú kajánul azt mondja, hát ez olyan lehetett neki, mintha megbaszták volna. Te hülye, mondja egy másik osztálytársam, az egészen más érzés, ez ugyanúgy fáj nekik, mintha véletlenül téged is ott talált volna el egy labda.

Le kell feküdnie a földre. A barátnője odaszalad, föléje hajol, masszírozza, tornáztatja.

Másnap lihegve érkezik a fiú, akit rendreutasítottak, kifigyelt egy lyukat a tornaterem mellett, a zuhanyozó falán, két ugróládát egymásra rakott, és felállt rájuk, be tudott lesni, éppen a szőke, szeplős és a barna hosszú hajú volt bent meztelenül, egymás hátát mosták, amikor megfordultak, a seggük is összeért, menj a francba, mondja a másik osztálytársam, aki előző nap rendre utasította, a te segged is odaér az enyémhez, ha többen zuhanyozunk.

Kérek még egy konyakot. Ha Györgyi útnak indított, számolnia kell a következőkkel, habár minden elbizonytalanított, a két lánytest is a zuhany alatt, a szűk helyiségben, egymáshoz szorul a testük, Ági, a szeplős szereti a forró víz után rögtön a hideget, Klári kinyitja az ajtót, az előtér üres, behúzza a padról az odakészített törülközőjét, dörgöli magát, Klári bőre a forró-hideg zuhany váltakoztatásától kipirul, váratlanul a fiújáról kezd suttogni, a frottírral dörzsölik mindketten magukat, Ági Klári által fel nem fogható kényszerből vezetve széttárja a két karját, sokszor zuhanyoztak már együtt, a mellüket is összehasonlították, Klári mégis úgy érzi, hogy a másik test megváltozott, nem érti, hogy Ági mit néz olyan hosszan az ő mellén, mind a ketten zavart éreznek, szeretnének nem nézni egymás szemébe, de hajtja őket a maguk sem tudják minek az érzése, Ági kimondja a néhány szót, duzzad közben a melle, megtörtént, súgja, tegnap este, mi, kérdezi Klári, holott nincs kétsége, hogy mi történt meg, hát az, súgja Ági, Miklóssal, hol? náluk, sose mondták ki olyan szavakkal, amilyenekkel néhány osztálytársnőjük kihívóan szeretett róla beszélni, mindig csak így: az, Ági nyújtózik, remeg a melle, Klári megsimogatja a haját, megcsókolja a vállát, nevetnek.

A zuglói sárga csillagos házakból mindenkit a Kisok-pályán gyűjtöttek össze. Talán az anyja is, Ági is, a nagyanyja is ugyanabban a menetben jutott el a Téglagyárba, amelyikben mi, túl voltak a tizenhatodik évükön, a nagyanyja még közel sem volt a hatvanhoz, melyik transzportban indíthatták el őket Hegyeshalom felé? Luca még azt is elmondta, hogy Klári látta, amikor Ágit és az anyját a gázkamrába indított csoportba sorolták, utánuk rohant, egy német katonára visszarugdosta, láttam a fotókat a csontsovány, meztelen emberekről, miközben felsorakoznak, és elindulnak a fehérre meszelt, téglalap alakú épületek felé, fegyveresek és kutyák között, lehet, hogy ezért nyomtam el magamban azt, amit Luca erről is elmondott, miért meséli nekem, miért, de most meg kell próbálnom Klári tekintetével látni a kopaszra nyírt fejeiket, a tarkókat, majd arra emlékszik, az anyja tarkójára, Ági tarkójára, a krematórium két kéményének látványa, mintha ott fényt kapott volna a filmtekerecs, eltűnik, de a tarkók, a fegyveresek, a kutyák emléke megmarad, az évek múltával ugyan egyre rosszabb minőségű a kép, de néha minden élesen látható, többnyire álomban, az álomból felriadva, a karácsonyfa is az Appelplatzon, két szőkevényt rugdosnak a katonák, a karácsonyfa mellé állították fel az akasztófát, mindenkit kiterelnek a barakkokból, akasztás közben gyűjtik meg a gyertyákat a fenyőfán, már olyan koszos, bűdös volt Ági teste, mint az övé, anyja testének szagát nem akarta érezni, kilökik a sámlit az akasztófa alatt a lábak alól.

Kimegyek a mellékhelyiségbe.

Visszajövök, újabb papírt kérek a felszolgálónőtől. Elsiet, bizonyára megint az irodába, most gyorsabban hozza az íveket, majd dupla borraivalót kap.

A két kép hátán, amit Györgyi küldött, felirat. Az elsőn „Klári és Ági 1943-ban”. A másikon „Anya és Apa 1945-ben, még nem házasok”.

A második kép helyszínét nem nehéz azonosítani, a városligeti tó terasza. A háttérben a Múcsarnok lépcsősora, aki a fotót készítette, a tónak háttal állt. Jól kivehető a kockás aszalterítő, a két söröspohár. Klári haja egészen rövid. Nemrég még kopasz volt, gondolom, amikor először látom a képet. Az arca szögletes, nem ovális, mint amilyen a másik képen. Az álla formája is megváltozott, előrecsúszott, kihegyesedett. Hátradől a kerti széken, mintha távol akarná tartani magát a szemközt ülő férfitől.

A férfi magas, széles vállú. Rövidujjas ing, láthatók a feszes karizmai. Nagyon dús a haja. Sötét, hátrafésüli, elöl egy hullám. Nem néznek a fényképezőgép lenscéjébe. Nem néznek egymásra. Kit kérhettek meg, hogy fényképezze le őket? Ha megkértek valakit, miért nem néznek a lenscébe vagy egymásra?

A majd' negyedszázada egy, a legelső polcaim egyikén meghúzódó dosszié mélyén lappangó jegyzetem szerint Luca azt mondta, hogy Miklós nagyon helyes fiatalember volt, egyszer Klári elhozta hozzá, de ez már a házasságuk után történt, talán ötvenhatban vagy ötvenhétben.

Tehát úgy tíz évvel azután, hogy a fotó elkészült.

„Miklós magas, kisportolt, fekete, a Columbus utca és Erzsébet királyné út sarkán lakott”, jegyeztem fel. Azt nem jegyeztem fel majd' negyedszázada, hogy talán láthattam Miklóst, amikor a 67-es villamoson együtt utaztam a lányokkal a gimnáziumig. Akkor már Ági udvarlója volt. Ismernie kellett Klárit is. Tudhatta, hogy húséges barátnők. Gondolhatta, Ági azt is elmondta neki, hogy szeretkeztek, habár akkor mind a ketten megesküdték arra, hogy az titok marad. Gondolhatta, hogy Ági a Bustyaházáról, a munkaszolgálatból írt levelezőlapjait is megmutatta Klárinak, mert a válaszlapon mindig ott volt, hogy „Klári sokszor üdvözl”.

Honnan tudhatta, hogy együtt vitték el őket ezerkilencszáznegyvennégy november 15-én, előbb a Kisok-pályára, aztán az Óbudai Téglagyárba? Akkor ő Kassa tájékán menetelt a Németországba indított munkaszolgálatos századdal.

Napi negyven kilométer.

A haldoklók az út menti árkokban.

Luca néhány dolgot elmesélt Miklósról. Nem akkor, amikor Györgyi ott volt nála. Talán később. Valakivel beszélgetnie kellett olyan dolgokról, amelyek hirtelen előbukkantak az emlékeiben.

Klári évekkal azután, hogy a tóterazon elkészült kettőjükéről a fénykép, megkérdezi Lucától, mit gondol, hozzámehet-e feleségül Miklóshoz. Luca csak annyit mond, olvastam a régi elfeledett, a Györgyivel való találkozásra készülve előkapart jegyzeteimben, hogy: igen. Közel negyedszázaddal a feljegyzés után ennek nemigen van jelentősége, írtam néhány napja piros filctollal a régi jegyzet mellé.

Valószínűleg tévedtem.

Abból, amit a mozaikkockákból próbálok összerakni, feltételezhető, hogy a fotón látható nő és férfi nemcsak éppen abban a pillanatban néznek szótlantul

ugyanarra a meghatározhatatlan pontra, ahol ugyanazt látják és feltételezhetően azon okból hallgatnak, mert arra találtak rá, amit fél évszázaddal később a tekintetüket tanulmányozva a közölhetetlenségbe való belenyugvásnak neveznék. Az nem olvasható le a tekintetekből, hogy a férfi majd évekig kísérletezik az elmondhatatlan látvány elrablásával, továbbá, hogy a nő ezt tudja, akkor is tudja, amikor már házastársakként ölelik egymást, és éjszakánként sem tud szabadulni attól a gondolattól, hogy a férfi, aki immár a férje, vajon ugyanilyen hevesen szeretkezett-e valamikor Ágival, mindig megjelenik előtte a kopasz tarkók között Ágié is, az anyjáié is, a férfi megérez ebből valamit, ismeri, hogy milyen a halálba indulótól némán búcsút venni, öleli tovább a feleségét, miközben maga előtt lát egy merev szemgolyót, azt is tudja, milyen egy halott merev testének fáradságos kiegyenesítése, ami után a Kassa környéki tanyán, ahol, miközben a front átment, ásót próbál szerezni, hogy sírt ásson a vérhasban meghalt barátjának, de nem talál ásót, csak egy feszítővasat, amivel egy napig kapar gödröt, aztán a kezével hord a holttestre néhány marék földet.

Klári az első találkozás után, amit a fotó megőriz, évekig nem akar Miklóssal találkozni, a férfi se vele. Később kérdezi meg Klári Lucától, hozzámehet-e Miklóshoz.

Nem meri megkérdezni a férjétől, miközben egymásba kulcsolt ujjakkal fekszenek, hogy ugyanígy feküdt-e Ágival, a férfi szótlanúságából úgy érzi, ugyanígy, vajon Ági is ilyen gyorsan újra kívánt szeretkezni, ahogy ő, és a férfi máris ugyanígy Ágival, ahogy vele. Soha nem beszélnek erről. Klári száján kicsúszna a kérdés, visszafojtja, Miklós érzi, mire gondol, hálás érte, hogy nem beszél róla, ez után az éjszaka után kilenc hónappal születik meg Györgyi, amikor Klárit és Györgyit kitolják a szülőszobából, és Miklós följük hajol, arra gondolnak, hogy elégtételt vettek mindenért azzal, hogy életet adtak a lányuknak, az, ahogy a kórházi folyosón erre gondolnak, azt is jelenti, hogy habár mindketten tudják, hogy nem normális, később beszélnek így róla, hogy nem normális állapot az, amit nem tudnak magukban leküzdeni, mégis jobb, ha nem kínozzák tovább egymást.

Klári bizonyára nem állíthatta volna, hogy arról, ami a táborban történt, azért sem képes beszélni Györgyinek, mert akkor el kell mondania azt is, hogy miért nem tudtak együtt maradni az apjával, vagyis hogy arról, miért nem tudtak együtt maradni, azért sem képes beszélni, mert akkor el kell mondania, hogy mi történt a táborban.

Álmokról sem kívánt beszélni.

Megköszönöm a felszolgálónő segítségét. Háromszáz forint borralalót adok.

Olyan ez a történet, jegyzem még fel, mint a jó irodalom, tele van kétellyel, elbizonytalanítottsággal. Leéltem esztendőim nagy részét, látom, hogy miért tettem fel az életemet az írásra, próbálok szembeszállni a mulandósággal. Sokak tekintetével kell látnom, hogy a magamé éber maradjon.

A recepciónál elem jön a fiatalember. Két fényképet ad át. Az egyiket a második emeleti szobáról készítette, a másikat az ablakból, látta, hogy melyik utca-részt figyelem, mondja.

Ilyen gyorsan?

Említettem, uram, hogy fotózom. Van itt egy alkalmas helyiség és berendezés.

Megköszönöm. Nem említem meg, hogy a képeken minden napfényes, ellenében az emlékeimmel.

Állok egy ideig a bejáratnál.

Hová utazhatott Györgyi olyan váratlanul?

Elolvassom a kapu mellett kifüggesztett étlapon az árakat.

A falon márványtábla: „E helyütt korábban működő, a Nemzetközi Vöröskereszt védelme alatt álló, a nyilasok által 1944. december 24-én megtámadott zsidó fiúárvaház megmentői, Gidófalvy Lajos őrnagy, 1901–1945 és a XIII/1 Honvéd Karhatalmi zászlóalj katonái emlékére.”

Verával akkor már nem voltunk itt.

Három vagy négy nappal azután, hogy sorakoztattak bennünket, új csoportot fogadott be az épületbe a Vöröskereszt. Értük is jöttek a nyilasok meg a csendőrök karácsony este.

Még egyszer elolvasom a tábla szövegét.

Elindulok azon az útvonalon, amelyen a menetünket elindították. A Délibáb utcáig, balra, a Bajza utca, a Fasorban jobbra tovább. Lövölde tér.